

ArbejderArkivet

Lokalhistorisk Arkiv for Arbejderbevægelsen
i Sønderborg Kommune

Årsskrift 2022—2023

Årsskrift 2022– 2023

Udgives af Lokalhistorisk Arkiv for Arbejderbevægelsen i Sønderborg Kommune.

Arkivets adresse er :
Gerlachsgade 5,
Sønderborg

Arkivet har åbent
hver onsdag
kl. 09.00 –11.30,
eller efter aftale med
arkivlederen på tlf.
2966 7441

Formand:
Frode Sørensen

Arkivleder:
Jørn Rasmussen

Redaktion: Preben
Sørensen(PS)

Website:
www.arbejderarkivet.dk
Mail: arbejderarkivet.soenderborg@gmail.com

© LAASK og forfatterne.

Indhold

Frode Sørensen	3
Formanden har ordet.	
Jørn Rasmussen	4
Foreningens nye lokaler på kaserne.	
Jørn Rasmussen	6
Starten på AOF i Sønderborg.	
Preben Sørensen	7
Foreningens generalforsamling 2022.	
Frode Sørensen	8
Socialdemokratiske sognerådsmænd.	
Frode Sørensen	14
Omtale af I. P. Nielsen mindesmærke.	
Jørn Rasmussen	16
Broager kommune 1920–1970.	
Preben Sørensen	17
Aktiviteter i SKLA.	
Jørn Rasmussen	18
Vi har modtaget.	
Jørn Rasmussen	19
Indkaldelse til generalforsamling.	

ArbejderArkivet er på plads på Sønderborg Kaserne

ArbejderArkivets formand Frode Sørensen

Set i baglygtens klare skær er vi blandt ArbejderArkivets medarbejdere og bestyrelse utrolig glade over at vi endelig er på plads i dejlige lokaler på Kasernen.

Vi deler lokaler med Sønderborg-Dybbøl og Ulkebøl Lokalarkiver. Vi er også lykkelige over, at vi ikke vidste at vi skulle opleve 2 års hjemløshed. Vi måtte forlade vores lokaler i Ulkebøl i maj 2020 og først godt 2 år senere var vi på plads i vort nye domicil.

De 2 år har været en svær tid, ikke mindst fordi det næsten har været umuligt at gennemføre de opgaver som et arkiv som vores har. Men vi må give dem ret, der siger at man hurtigt glemmer bøv. Vi befinder os perfekt i vores nye lokaler og modsat tidligere, hvor det meste af vores store arkiv var placeret i Kløvermarken-hallens kælder, så har vi nu det hele inden for rækkevidde.

Har du lyst til at besøge os, se vores lokaler, få en snak eller aflevere arkivalier, så er du altid velkommen. Vi er til stede om onsdagen fra kl. 9 – 11.30 eller efter aftale. Vi forventer i øvrigt at alle kommunens lokalarkiver holder åbent hus i deres respektive lokaler den 11. november 2023.

Ud over Arbejdermuseet i København og ArbejderArkivet i Herning er der i Danmark faktisk ikke andre arbejderarkiver i Danmark end vores med arkivalier fra den tyske tid, der er ganske unikke.

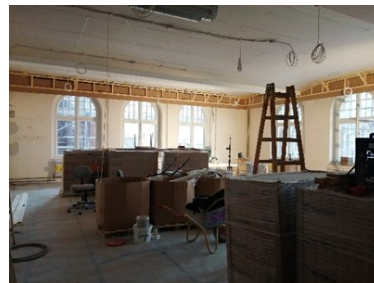
Skulle du have interesse i arbejderhistorie i Sønderborg Kommune og måske have lyst til at deltage i vores arbejde, så er du meget velkommen til at få en snak om evt. at blive medarbejder. Kom blot forbi en onsdag formiddag.

De nye lokaler

Ombygningen af kasernen og Corona pandemien var belastende for arkivet. Begge dele betød, at vi ikke havde lokaler til rådighed, magasinet i kælderlokalet under Kløvermark skolen kunne ikke bruges som arbejdslokale. Nu er vi på plads på kasernen, og magasinet under Kløvermark skolen er tømt, alle arkivalier er nu samlet på kasernen.

Vi råder nu sammen med de andre arkiver over et stort arbejdslokale, et modtageværelse, der også kan bruges til udstillinger, et stort magasin til opbevaring af arkivets beholdning af registrerede arkivalier, et køkken med "frokoststue" og derudover endnu et lokale, hvor der kan afholdes møder eller arbejdes med større mængder materiale. Desuden er der små magasiner i kælderen, hvor vi opbevarer materiale, der endnu ikke er sorteret og registreret.

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi er meget tilfredse med lokalerne, de er langt bedre end dem, vi havde i Ulkebøl.

Arbejdslokalet, som vi deler med de to andre arkiver, er stort, der er plads til 17 arbejdsborde. Desuden er der reoler til arbejdsmaterialer og printere. Midt i lokalet er der opstillet reoler, der også kan bruges, når et større arkivalie skal sorteres.

Fotoet til venstre er taget under renoveringen. På det andet foto ses John Asmussen i gang med at sortere materiale, der er modtaget fra en tidligere leder af AOF.

Under sorteringen dukkede der et interessant lille dokument op. Det kan ses på én af de næste sider.

Hvert arkiv har sine egne åbningstider, men eftersom lokalerne er så store og godt indrettede, kan medarbejdere fra de andre arkiver være der samtidig.

Magasinet i kælderen er for tiden fyldt med materiale, der endnu ikke er sorteret. Der er arbejde nok til flere hænder, og det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi gerne ser interesserede dukke op.

Det nye magasin på kasernen er langt bedre end det i Kløvermark skolen. Det var ikke et sted, hvor vi kunne arbejde med materialet. Det nye magasin, som vi deler med Ulkebøl, er lyst og indbydende. Der er opsat et bord, så det er muligt at arbejde der med mindre mængder materiale.

På gangen er der plads til at præsentere f. eks. vore faner.

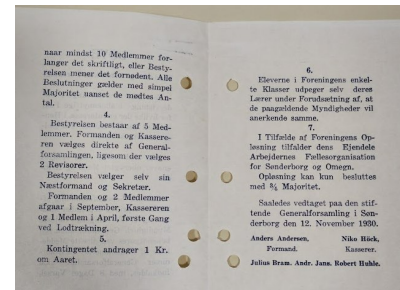
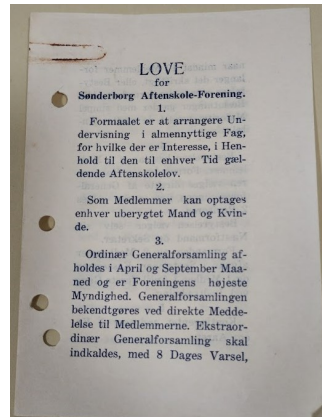
AOF – Arbejdernes Oplysningsforbund

Går man ind på AOF's hjemmeside, kan man læse om AOF's formål og aktiviteter.

Formålet er i overensstemmelse med arbejderbevægelsens idégrundlag at udbrede viden og forståelse for værdier af samfundsmæssig og kulturel karakter som betydningen af internationalt samarbejde.

AOF blev stiftet i 1924, og hurtigt blev der oprettet afdelinger i byerne landet over. Mange kan sikkert huske deres kursuskatalog, der indeholdt et stort udbud af forskellige kurser, man kunne deltage i.

Men AOF stod også for mange andre former for oplysning og uddannelse. Blandt andet afholdt man kurser, der rettede sig mod ledige, der skulle have opdateret deres viden og kunnen, så de igen kunne blive erhvervsaktive.

Dette er de første love for AOF Sønderborg. Foreningen er stiftet den 12. november 1930, og bestyrelsen består af bl. a. Anders Andersen, senere borgmester i Sønderborg og Robert Huhle. Af de tre øvrige personer, er det kun Andr. Jans, der ikke er kendt.

Ventede på arkiv-åbning

Ved generalforsamlingen i ArbejderArkivet (tidligere Lokalhistorisk arkiv for Arbejderbevægelsen i Sønderborg Kommune) den 2. marts 2022 beklagede formanden, Frode Sørensen, den lange ventetid, siden de tre lokale arkivforeninger i Sønderborg af kommunen fik tildelt lokaler på Sønderborg Kaserne i 2020, og først nu havde udsigt til at kunne tage lokalerne i brug tidligst i maj måned 2022.

Men vi får nogle pragtfulde lokaler, der giver os større muligheder ikke alene med vores daglige arkivarbejde, men også med formidlingen af de sønderjyske arbejderes historie, sagde Frode Sørensen. Han omtalte den kommende udsendelse af foreningens årsskrift 2020-2021, det gode samarbejde med Arbejdermuseet i København og dets centrale arkiv, samarbejdet i kommunen med de øvrige lokalarkiver gennem organisationen SKLA samt takkede arkivets frivillige medarbejdere for deres indsats.

Jørn Rasmussen berettede om de få aktiviteter, der trods alt havde været i nedlukningsperioden, og Preben Sørensen orienterede bl.a. om virksomheden i SKLA, som ved en generalforsamling i februar (på ArbejderArkivets opfordring) lagde op til en ændring af den model, hvorefter kommunens tilskud til lokalarkiverne fordeles.

Kassereren, Richard Paulsen, fremlagde regnskaberne for 2020-2021 med en kassebeholdning den 31. december 2021 på 16.020 kr. På grund af arkivets nedlukning siden 2020 var der ikke opkrævet kontingent for 2021.

En del ændringer af foreningens vedtægter, bl.a. navneskiftet til ArbejderArkivet, blev enstemmigt vedtaget.

Formanden samt kassereren og bestyrelsesmedlemmerne John Asmussen, Jørn Rasmussen og Preben Sørensen blev alle genvalgt og nyvalgt blev Preben V. Jensen, medens Svend Erik Petersen blev genvalgt som revisor.

SOCIALDEMOKRATISKE SOGNERÅDS- FORMÆND

i sogne som i dag er en del af Sønderborg Kommune i perioden 1920-1970.

Sognekommunerne: Vester Sottrup, Ullerup, Adsbøl, Dybbøl, Kegsnæs, Lysabild, Tandslet, Oksbøl og Nordborg havde i perioden 1920-1970 ingen socialdemokratisk sognerådsformand.

Peter Gorrsen, Rinkenæs Sogn

Gråsten Kirkegård

Peter Gorrsen, Alnor, 6300 Gråsten (1909-1999). Lærer. Medlem af Aabenraa/Sønderjyllands Amtsråd 1946-1982, medlem af Folketinget 1957-1973 valgt i Sønderborgkredsen. Socialdemokratisk sognerådsformand i Rinkenæs 1937-1957.

Johs. Koch, Gråsten Sogn

Gråsten Kirkegård

Johannes Koch (1886-1966), Arbejdsmand. Socialdemo-

kratisk sognerådsformand i Gråsten 1943-1962. I Gråsten findes Johs. Kochsvej.

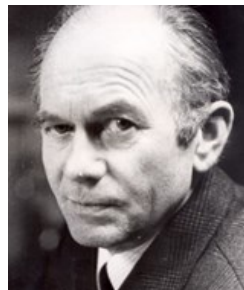
Christian Nicolaisen, Broager Sogn

Broager Kirkegård

Christian Nicolaisen, Krammarksvej 10, Dynt, 6310 Broager (1885-1961). Murer, født i Dynt 17. december 1885 og død i Dynt 3. oktober 1961. Socialdemokratisk sognerådsformand 1946-1958.

Thomas Jensen, Broager Sogn

Broager Kirkegård

Thomas "Tommy" Jensen, Brovej 87, 6310 Broager (1912-1989), Han var skorstensfejmester. Socialdemokratisk Sognerådsformand 1958-1970 og borgmester i Broager 1970-1974. I Broager findes pladsen: Thomas Jensens Plads.

Christian Jacobsen, Nybøl Sogn

Christian Jacobsen, Katforte 2, Nybøl 6310 Broager (1899-1971) Socialdemokratisk Sognerådsformand i Nybøl Sogn 1947-1970. Christian Jacobsen var i næsten 25 år formand for Dansk Arbejdsmands Forbunds afdeling i Egersund.

Jørgen Jørgensen, Augustenborg Flække

Jørgen Jørgensen, Stavensbølgade 64, 6440 Augustenborg (1897-1980), født i Augustenborg, arbejdsmand ansat på Danfoss i 1959. Medlem af Augustenborg byråd fra 1933-1970, Socialdemokratisk Borgmester i Augustenborg Flække 1950-1970.

Jens Chr. Jensen, Egen Sogn

Egen Kirkegård

Jens Chr. Jensen, Præstevænget 11, Guderup, 6430 Nordborg (1921-1989). Sognerådsformand i Egen 1966-1970. Borgmester i Nordals Kommune 1970-1988. Kontorbestyrer SID i Ketting.

Peter Nansen, Svenstrup Sogn

Svenstrup Kirkegård

Peter Nansen, Himmark, 6430 Nordborg (1919-1993). Danfossarbejder., Socialdemokratisk sognerådsformand i Svenstrup Sogn 1962-1970. Fra 1970 var Peter Nansen i flere perioder medlem af Nordals Byråd.

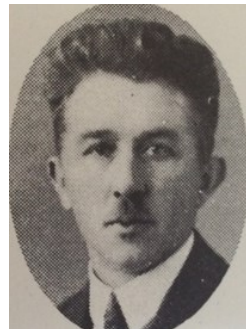
Verner Emil Hansen, Havnbjerg Sogn

Havnbjerg Kirkegård

Verner Emil Hansen Langesø, 6430 Nordborg (1924-1995) Værkfører. Socialdemokratisk sognerådsformand i Havnbjerg 1966-1970. I perioden 1970-1978 var Verner Emil Hansen medlem af Nordals Byråd.

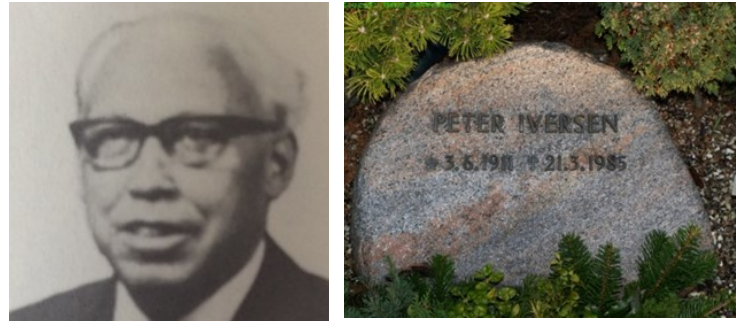
Peter Jørgensen, Ulkebøl Sogn

Ulkebøl Kirkegård

Peter Jørgensen, Ormstoft, Ulkebøl, 6400 Sønderborg (1893-1974), Murer. Medlem af Ulkebøl sogneråd 1922-1951. Socialdemokratisk sognerådsformand i Ulkebøl 1937-1951.

Peter Iversen, Ulkebøl Sogn

Ulkebøl Kirkegård

Peter Iversen, Ulkebøl, 6400 Sønderborg (1911-1985)
Snedker, medlem af Ulkebøl sogneråd 1950-1970. Social-
demokratisk sognerådsformand i Ulkebøl Sogn 1955-1966.
Medlem af Sønderborg Byråd 1970-1974.

Dominicus Bladt, Hørup Sogn

Hørup Kirkegård

Dominicus Bladt, Høruphav, 6470 Sydals (1904-1987), ar-
bejdsmand, medlem af Hørup Sogneråd 1946-1970. Soci-
aldemokratisk sognerådsformand i Hørup 1950-1970. Med-
lem og viceborgmester i Hørup Kommunalråd 1970-1972.

Indvielse af skulptur af I P. Nielsen

Søndag den 23. april 2023 ville I. P. have rundet 150 år. Fødselsdagen markeres i Byparken i Broager lørdag den 22. april 2023 kl. 13,30 med afsløringen af en skulptur af grænselandets store folketingsmand.

Vi starter kl. 13,30 hvor Broager Brandværnssorkester underholder. Så byder Frode Sørensen velkommen og siger lidt om fødselaren. Herefter er der taler af borgmester Erik Lauritzen og kunstneren Vibeke Fønnesberg, inden protektor for I. P. Nielsen-Fonden til minde om Dronning Ingrid, HKH prinsesse Benedikte afslører Skulpturen.

Som afslutning vil der være indlæg af MF Benny Engelbrecht og I. P. Niensens oldebarn og ejer af HYTTEN i Dynt Strand Anders Caspersen.

Helt i I. P.'s ånd og hans kærlighed til børn slutter børnekoret Spiren arrangementet med et par sange.

Mindesten for I. P. Nielsen kan ses på Broager Kirkegård og fra den 22. april kan skulpturen ses i Byparken i Broager.

Kronprinsesse Ingrids samarbejde med I. P. Nielsen

Fra 1936 hvor kronprinseparret flyttede ind på Gråsten Slot udviklede I. P. Nielsen og kronprinsesse Ingrid et tæt samarbejde til gavn for mindre-bemidlede sønderjyder og deres børn.

Børn var I. P. Nielsens øjsten. Hvert år i december var der tøjuddelinger i sønderjyske kommuner, herudover støttede Sønderjysk Hjælpefond konfirmationer og fra 1939 sørgede man for ferieophold på kronprinsesse Ingrid's feriehus for mange tusinder sønderjyske børn, som ikke tidligere havde haft muligheder for ferier uden for hjemmet.

Dronning Ingrid var protektor for Sønderjysk Hjælpefond fra 1936-2000. I dag er Dronning Margrethe II protektor. Mange af Hjælpefondens møder blev afholdt i I. P.'s hus HYTTEN.

I. P. Nielsen som medlem af Folketinget 1920-1943

Efter Genforeningen i 1920 sørgede socialdemokratiets formand Th. Stauning for at I. P. Nielsen blev opstillet og valgt til folketinget som repræsentant for Sønderjylland.

Han blev hurtigt kendt og accepteret som den dygtige brobygger mellem danske og tyske arbejdere i Sønderjylland og på tværs af grænsen. I 1930'erne stod han i spidsen for sønderjydernes kamp mod truslerne fra syd.

Hans indsats under 2. verdenskrig for at få løsladt vilkårligt arresterede sønderjyder blev stort set altid kronet med succes.

Fra preussiske landkommuner til danske sognekommuner.

Da Revolutionen i Tyskland brød ud den 4. november 1918, opstod der kaos i den kommunale administration. Der kom dog hurtigt styr på det. I Sønderborg overtog Richard Hempel hurtigt styringen.

Fra dansk side ønskede man hurtigst muligt efter genforeningen at kommunestrukturen skulle følge den danske, dvs. et sogn, en kommune.

For Broagers vedkommende var det ikke nogen let opgave. Her skulle 9 landkommuner på indenrigsministeriets opfordring samles til en sognekommune. Samtlige landkommuner i landsdelen skulle nedsætte et råd, og disse råd skulle forhandle sig frem til, hvordan sammenlægningen udmøntes. Broager var det absolut største landsogn med 4.200 ha og 5.100 indbyggere.

Landsognene var forskelligt sammensatte, de 3 østlige, Dynt, Skelde og Gammelgab var primært landbrugsområde, hvorimod bl. a. Egernsund, Broager og Smøl var mere præget af industri og bysamfund.

Det medførte, at rådene ikke kunne blive enige. De 3 østlige ønskede deres egen kommune, men det blev afvist af myndighederne. Der blev der til trods for afslaget nedsat et udvalg, der eniges om en opdeling i 3 sognekommuner, hvor Egernsund skulle være selvstændig. Forslaget var uden tvivl vendt mod arbejderbefolkningen i Egernsund. Heller ikke dette forslag ville myndighederne godtage, og dermed endte det med, at de 9 landkommuner den 1. april 1922 var blevet til en sognekommune, nemlig Broager.

Denne konstruktion overlevede kommunalreformen i 1970, og først i 2007 skete der ændringer for Broager, som siden har været en del af nuværende Sønderborg kommune.

Der kan læses mere i Kim Furdals bog, Fra preussiske landkommuner til danske sognekommuner. Nordborg, Holm og Pøl kunne slet ikke enes, og blev så 3 kommuner.

En fælles Arkivernes Dag

På baggrund af de positive erfaringer både lokalt og andre steder i landet med afholdelse af den årlige Arkivernes Dag, vedtog SKLA´s repræsentantskab ved sit møde den 24. februar at anbefale medlems-arkiverne at deltage i en fælles Arkivernes Dag i 2023.

Arkivernes Dag finder på landsplan sted **lørdag den 11. november** og omfatter en generel præsentation af det enkelte lokalarkiv-erne suppleret med aktuelle udstillinger eller foredrag. En sådan fælles indsats vil styrke - og støtte det enkelte lokalarkivs indsats og fremme borgernes interesse herfor.

På repræsentantskabsmødet forelagde Preben Sørensen, ArbejderArkivet, på vegne af SKLA´s PR/Grafisk Udvalg forslaget om et sådant initiativ.

Udvalget tilbyder en fælles orientering herom i form af informations- og pressemateriale til de lokale medier og til arkivernes facebook-og hjemmesider, udarbejdelse af plakater og anden grafisk assistance samt forslag til lokal annoncering om dette fælles arrangement, så alle borgere i kommunen bliver bekendt med begivenheden.

Det kan forventes at samarbejdet mellem de tre arkiver på kasernen også vil omfatte Arkivernes Dag, men mere herom på vores generalforsamling.

På repræsentantskabsmødet gav Frode Sørensen endvidere en orientering om indvielsen af I.P. Nielsen-skulpturen den 22. april i Byparken i Broager, hvor Broager Lokalarkivet også deltager.

Vi har modtaget

Da arkivet startede for mere end 10 år siden, blev fagforeninger og partiforeninger støvsuget for materiale. Det er det, der i dag udgør vores basisbeholdning af arkivalier. Siden er der indsamlet mere, men i langt mindre omfang.

Protokoller, referater, beretninger, regnskaber, dagsordener, ja alt, hvad der før forelå på papir, er i dag elektronisk lagret. Bortset fra BGS-partiforening, som trofast sender kopier af elektroniske meddelelser, er det ikke lykket af indgå aftaler med andre foreninger.

Da materialet er nutidigt, er det heller ikke tilgængelige for andre. Vi passer på materialet.

På fotoet ses Richard Paulsen og John Asmussen i gang med at sortere materiale.

Forrige år modtog vi et stort materiale fra Preben V. Jensen, dækkende langt det meste, han har været involveret i. Det er ikke så lidt, og umiddelbart gemmer der sig noget spændende. Preben var i mange år redaktør af Fællesklubbens blad, han har været involveret i partiarbejde, i fagligt arbejde.

Senest har vi modtaget materiale fra Leo Petersen. Leos forældre var dybt involveret i DUI i Sønderborg. Materialet indeholder postkort og mange fotos.

Generalforsamling

Arbejderarkivets årlige generalforsamling afholdes i arkivets lokaler på kasernen onsdag den 29. marts 2023 kl.10.

Den ordinære generalforsamling afholdes hvert år senest i april måned og indkaldes af bestyrelsen med mindst 14 dages varsel.

Indkaldelsen skal ske skriftligt eller pr. mail til hvert enkelt medlem, samt på hjemmesiden med en dagsorden som skal indeholde følgende punkter:

1. Velkomst ved formanden
2. Valg af dirigent
3. Bestyrelsens beretning
4. Fremlæggelse af årets reviderede regnskab
5. Indkomne forslag
6. Fastsættelse af kontingent
7. Valg ifølge § 6
8. Eventuelt.

Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen finder sted.

Bestyrelsen kan indbyde gæster, til at overvære generalforsamlingen. Kun tilstedeværende medlemmer har stemmeret.

LÆS MERE PÅ AL-BANK.DK/BEDSTEBANK

Vi er kåret som **danskernes foretrukne bank for 14. år i træk**

Vi har lidt svært ved at få armene ned. For vi har netop fået at vide, at kunderne har kåret os som danskernes foretrukne bank for 14. år i træk. Bl.a. for vores evne til at lytte.

H.P. Henssens Gade 5
6200 Aabenraa
aabenraa@al-bank.dk

 Arbejdernes Landsbank

blsometer_januar 2023